

BİREYDEN TOPLUMA KİMLİK ANLAYIŞI: BİR DÖNGÜ

FELSEFE

Gülin USTABAŞ*

Danışman Öğretmen: Dr. Pascale ROURE**

Galatasaray Lisesi

Özet

Bu makalenin amacı, içinde birçok paradoks barındıran farklı kimlikler sorununa bireysel ve toplumsal bakış açılarıyla değinmek ve sorunun kökünde yatan nedenleri de tartışmaya katmaktır. Yöntem olarak konunun felsefi boyutunun incelenmesi için hayati önem taşıyan kavramların tanımlarının incelenmesinin ardından probleme yönelik güncel çözüm önerileri değerlendirilmiş, sonuç bölümlerinde de sorunun kapsam alanında gitgide önem teşkil etmeye başlayan küreselleşme ve ne anlama geldiği analiz edilmiştir. Kimlikleri ne olursa olsun birlikte yaşamak sosyal ve siyasi yaradılışlı olan insan ırkının doğasında vardır. Milliyet, din, ırk, mezhep ve kültürel farklılıklar günümüzün heterojen devletlerinin temelinde bulunan ve hoşgörü ile kabul edilmesi gereken gerçeklerdir. Farklılıklar toplumsal yaşamın düzenlenmesinde bazı sorunlara neden olabilmektedir, ancak bu çalışmada da incelediğim gibi grupsal farklılıkların problem yaratmaması bireylerin ve ülke içinde saygıyı destekleyip vatandaşlarına eşit özgürlükler tanıması gereken yönetimin elindedir. Çalışmanın sonunda sorunun köklerinden birkaçı olarak farklı görülenin algılanış biçimi ve ona gösterilen tepki, insanların tarih boyunca birçok farklı kıstas kullanılarak sınıflandırılması ve bir gruba bağlılık hissetmeleri arasında tam olarak tanımlanması zor olan ilişki, ve son olarak gitgide küreselleşen dünyanın desteklediği kozmopolit ortama ulaşıyorum. Sorunun çözümü adına insanların kimliklerine saygı duyulmasının yanında toplumun temelinde eşitlik ilkesini(dünya vatandaşlığı/insanı değerlere öncelik ilkelere de uygun olarak) benimsiyorum. Çalışma boyunca düşüncelerime hâkim olan eksenlerden biri ise azınlık hakları probleminin komplikeliliği yanında, birlikte yaşamının ne kadar doğal olduğunun ironiliğidir.

Anahtar kelimeler: “hoşgörü”, “azınlık hakları”, “milliyet”, “saygı”, “kimlik”, “kültür”, “medeniyet ve insani değerler”.

*gulinustabas1@gmail.com

**pascale.roure@posteo.de

Giriş

Birey veya insan toplulukları arasındaki çeşitli farklılıkların (dil, din, ırk...) belirli bir özelliği paylaşan gruplar arasında çatışmalara neden olduğu öne sürülüyor. Böyle bir "farklılıklar sorunu"nu çözebilmek için, öncelikle sorunun gerçekten farklılıklardan kaynaklanıp kaynaklanmadığı anlaşılmalıdır. Başka bir deyişle söz konusu problem, farklılıkların neden sorun haline geldikleri ve bunun nasıl engellenilebileceğidir. Bu çalışmada, sorunun nedenlerinin "algı problemi" ve sınıflandırma sorununun olduğunu savunacağım. Saygı, hoşgörü gibi çözümleri incelerken bu kavramların "eşitlik" unsurunda nasıl bulunduğu inceleyeceğim. Son olarak konunun belirsizliklerini koruyan taraflarını inceleyerek çalışmamı sonlandıracağım.

Farklılık problemini ilgilendiren ana soru, bana kalırsa, farklılıkların bir sorun kaynağı, problemlerin sebebi olarak görülüp görülmemeleridir. Milli, dini, mezhepsel belki de kültürel farklılıkları bir sorun olarak görmek bu farklılıkları sorun haline getiren sebebin ta kendisi değil midir? Öyleyse, farklılıklar sorunu bir paradoks değil midir? Neredeyse her ülkenin çok uluslu, çok milletli ve çok dinli olduğu, çok fazla farklı kültüre ev sahipliği yaptığı ancak farklılık sorununun da güncelliğini yitirmediği düşünülürse, sorunun büyük bir kısmının sorunu algılama biçimimizde olduğu ve bunun da bizi sorunun çözümünün insani değerlerimizde yattığını irdelemeye ittiğini düşünüyorum.

İnsanların taşıdığı farklı kimliklere karşın bir arada yaşayabilecekleri tezimi arka plan, yapıcı çözümler ve çözümü belirsizlik taşıyan unsurlar olmak üzere üç ayrı kısımda işleyeceğim. Bu makalenin amacı, yerleşmiş ve yüzyıllar boyunca kökenleri atılıp en güncel problemlerden biri haline gelmiş olan farklılıklar ekseninde kültür çatışmaları problemini basit bir çözüme indirgemek yerine sorunun köküne inerek benimsenebilecek yaklaşımları toplumsal açıdan incelemek ve bu konuda görüş bildirmektir.

1.Farklılık Sorunu

1.1. Kimlik Unsurları

Bir insanın ait olduğu millet, din ve kültürel grup doğduğu andan itibaren belirlidir. Bu kavramlar bireyin isteğiyle ileriki hayatında değişme potansiyeli taşısa da, çoğu birey bu bilgilerini (veya ona verilmiş bu kategorileri) büyüme dönemi ve sonrasında benimser ve kimliğinin ayrılmaz bir parçası olarak görür. Bu bakıma biyolojik/genetik olarak başlayan kimlik kazanma sürecinin bir sonraki aşamada sosyolojik ve psikolojik boyuta taşındığını savunabiliriz. Aynı millete, dini cemaate ve kültür grubuna¹ sahip insanlar günlük sorunların yanı sıra Tanrı'nın varlığı, ölüm gibi olağanüstü sorulara da birlikte cevap ararlar. Bunun da ötesinde, kendi varlıkları ve yaşamlarına bir amaç, bir anlam kazandırmış olurlar. Bu bakıma günümüze kadar gelen süreçte bu kavramları kişisel bir ideoloji olarak değil de, toplumu sosyolojik açıdan "sınıflandırmanın" bir biçimi, toplumsal bir olgu ve insan ilişkilerinin bir türü olarak tanımlamak daha doğrudur.² Bu önermeyi desteklemek adına Anderson'ın milletleri görüş biçimini düşünmek gerektiğini savunuyorum(Anderson, 1991, s.20): insanlar, ortak bir tarihte yaşadıkları ve yaşamadıkları olan bir cemaat "hayal" ederler. Bir başka deyişle, insanlar, milliyet örneğinin üzerinde durursak, milli ülküler, milli karakterler, milli tarih gibi "hayali" unsurlar altında kendi cemaatlerini kurarlar ve bu cemaatlerin her gün mensuplarının düşüncelerine uğradığına emin olurlar. Bu çizgide devam edersek, aslında ortak bir paydada başlayan insanların bu "hayal"i unsurları belirli bir toplum içinde kazandıkları, aslında tamamen kişisel bir inanç olması gereken dinin bile toplumdan ayrı düşünülemez hale gelmesiyle açık hale gelir. Bu kavramların her biri kimliğimizi ve dolayısıyla insan gruplarını ayrı etkilediğinden, bu kavramları ayrı boyutlarda incelemenin daha doğru olduğunu düşünüyorum.

1.1.1.Milliyet

Millet veya ulusu, bir toprak parçası üzerinde egemenlik hakkını savunan ve aynı dili konuşup benzer kültürlere sahip genetik olarak birtakım özellikleri paylaştıkları savunulan insan topluluğu olarak tanımlayabiliriz. Öncelikle bir politik organizma olan ülke ile genetik ve sosyolojik bir unsur olan milliyeti ayırmak gerekir. Bir insanın ülkesine bağlılığın milliyetçilik değil vatanseverlik sayılmasından başlayabiliriz. Günümüzün çoğunlukla "ulus-devlet" sistemini yansıtan politik sisteminde bile homojen bir devlet olmadığını görüyoruz. Bir insanın milliyetine bağlılığının, bu noktada ülkesine bağlılığıyla ters düşmemesi gerekiyor. Açıklamak gerekirse, bir insan vatansever olabilir, ama bu o ülkedeki çoğunluk millete bağlı olduğu anlamına gelmeyebilir. Bu konuda birden çok milletin ortak bağlılıkla tek bir devlette toplandıkları ve vatandaşları oldukça vatanına bağlı olan İsviçre'yi düşünebiliriz.

1.1.2.Din

Ruhsal bir inanç olan din, insanların hayatın anlamı, nasıl yaşamak gerektiği, ölüm ve ölümden sonra hayat gibi tek bir yanıtla yanıtlanması güç olan sorulara cevap aradıkları

¹ "Kültür" çok geniş bir anlam taşıyabileceğinden kültür gruplarını aynı ülke içinde dil konusunda bir ayrım talebi bulunmayan ancak kendi inanç ve mirasına sahip çıkma hakkını talep eden toplum olarak kullanacağım.

² Bu sınıflandırmanın doğruluğu konusunu üçüncü bölümde ele alacağım.

kurumdur. Milliyetçilikten³ önce insanları çatısı altında toplama özelliğini taşımış olan din, milliyetçilik gibi kişiselden toplumsal olma yolunu tamamlamış bir kimlik unsurudur. Cevaplar sunarak insanlar tarafından bağlılık kazanan din, özünde milliyetçilikten daha kişisel olması gereken bir unsuru olsa da, inananların toplanıp cemaatler oluşturması ve toplumun ahlak kaynağının din olarak görülmesi ile toplumsal boyutuna ulaşmıştır. Dinin ruhsal boyutunun ise halkı veya belirli bir cemaati politik manipülasyonlara açık hale getirdiğinin de altını çizmek istiyorum.

1.1.3.Kültürel Kavramlar (ve Dil, Mezhep...)

Kültür, birbirine manevi veya biyolojik olarak bağlı insanların dillerini, edebiyatlarını, geleneklerini kapsayan ortak miraslarıdır. Bir millete ait olabileceği gibi, bir milletin azınlık bir kısmına ait olabileceği veya birden fazla milletin ortak kültürü olabileceği unutulmamalıdır. Bu anlamda kültür dikkatle kullanılması gereken bir terimdir, ancak bir bireyin kimliğinin “oluşmasında” en az milleti ve dini kadar etki sahibidir. Çünkü kültür, bu kavramlara göre daha yerel ve özgündür.

Dil ise bir milletin bir politik organizma içinde alacağı pozisyonu tayin eden en önemli kavramdır. Dil bir halkı⁴ asimile etmek için kullanılan en büyük araç da olduğundan, farklı grupların aynı ilke içerisinde ne ölçüde kaynaşacağını belirler. Bunu temel iletişim aracı olması ve kültürü de oluşturup taşıması gerçeğinden anlayabiliriz.

Mezhep, manipülasyon aracı olarak kullanılan kimlik unsurları arasında önemsenmemesi hata olacak bir unsurdur. Kimlik unsurlarının toplumsallıktan sınıflandırmaya varma çizgisinde karşımıza çıkan mezhepler, çoğunluk mezhebin parçası olmayan insanların yabancılaşmasına neden olabilmektedir.⁵

1.2.Bir Paradoks Olarak Farklılıklar

1.2.1.Kavram Olarak Farklılık

Farklılık sorununu psikolojik olarak kısa bir şekilde ele almak istersek, insanların kendilerinden “farklı” algıladıkları insanları veya herhangi bir canlıyı tam olarak *anlayamadıkları* veya anlayamadıklarını düşündükleri, ve bunun yanı sıra anlayamadıkları bir şeyden korkma eğilimi gösteren insanların anlayamadıklarına karşı saldırgan davranışlar benimseyebileceği ve bunun da kendini savunma içgüdüsünden kaynaklandığını savunabiliriz. Bunu destekleyecek bir düşünce olarak insanların güven arayışlarını ve istikrar ihtiyaçlarını düşünebiliriz.

Buna karşın insanlar birlikte yaşamaya ilk başladıklarında bile, hayatta kalmalarına bu farklılıklar yardımcı olmuştur. İş bölümü ile farklı görev ve mesleklerin oluşmasıyla insan kendisinden farklı olanla bir araya gelmiş, bu durum iki tarafın da yararına olmuştur. Ancak bu fikre “Meslek farklılıkları ve millet, din farklılıkları aynı bağlamda düşünülemez” şeklinde

---

³ Burada milliyetçilik kelimesini ulus-devlet politik sistemini savunan bireyler için kullandım, belirli bir milletin üstünlüğünü savunanları işaret etmek için değil.

⁴ Burada “aynı kimliği paylaşan insan topluluğu” olarak kullanılmıştır.

⁵ Bu konuya ileride değinilecektir.

karşı çıkılabileceğini düşünüyorum. Ama bu karşıt görüşü benimseyenler düşünmelidir ki, nasıl meslek farklılıkları ekonomiyi besliyorsa, kültür ve kimlik farklılıkları da medeniyeti besler. Tarih boyunca kültürel alışverişler sayesinde birçok buluş, sanat formu ve en önemlisi fikirler toplumdan topluma geçmiştir. Üstelik, hiçbir kültür bir başkasından etkilenmemiştir diyemeyiz. Öyleyse kültürel farklılıklar bizi uzaklaştıran, yabancılaştıran unsurlar değil, aksine insan ırkının yararınadırlar.

Son olarak “farklılık” kelimesini konu çerçevesinde kimlik farklılıklarını kast ederek kullansam da, aslında belirli sınıflandırmalar içinde bile her insanın diğerinden yapısı gereği, doğal olarak farklı olduğunu savunduğumu eklemek istiyorum.

1.2.2. Birlikte Yaşamak ve Farklılıklar

Farklılıkların medeniyete katkısı ve bizi zenginleştirdiğine önceki bölümde değinmiştik. Burada ise, günümüzün ulus veya din odaklı gruplaşmalarını düşünmeden, “birlikte yaşamak” konusuna değinmek istiyorum.

İnsanlar benzedikleri için birlikte yaşamazlar: birbirlerine ihtiyaçları olduğu için birlikte yaşarlar. Bu ihtiyaca Aristoteles da insanın “sosyal bir hayvan”(zoon politikon) (Aristoteles,1982, s.12) olduğunu söyleyerek katılır. Ancak “politikon” kelimesinin anlamı, Arendt’in de işaret ettiği gibi (Court, 2009, s.37), sosyal ve siyasi olarak anlaşılabilir. Peki, bu anlamların ikisinin de kabul edilebilir olması bizi birlikte yaşamak kavramını daha iyi anlamaya itmez mi? Ailesi ve yakınları ile sosyal olan insan, daha güçlü bir politik organizma oluşturup özgürlüklerini koruyabilmek ve işbirliğine katılmak adına siyasi faaliyetlerle uğraşır. Ancak bu siyasi birliktelik, insanın sosyal olmasından ve çevresindeki diğer insanlarla sosyalleşmek onun doğasından bulduğundan daha da doğal ve pürüzsüz bir süreç haline gelir. Bu noktada Aristoteles’in bahsettiği Yunan şehir devletlerinin homojen olduğunu savunanlar çıkabilir. Ancak bu kavramı kullanan filozoflar tarafından ve burada bizim de “sosyal” veya “siyasi” niteliğinin milletin belirtilmediği akılda bulundurulmalıdır.

Bu bölümde vardığımız sonuç, insanların sadece kendi milletleriyle, cemaatleriyle yaşayabilecekleri tezine karşılık, insanların birlikte yaşamasında bu “hayali” sınıflandırmaların değil insanın doğasından gelen sosyal ve siyasi yapısının rol oynadığıdır. Eklemek istiyorum ki, bu kategorilerin “hayali” gerçekliğine karşın birlikte yaşamak asıl olarak insanın doğasında olan bir gerçektir.

1.2.3. Problematik

Tarih boyunca çeşitli kültür ve dinlerin alışverişiyle diğerlerinden haberdar olan insanlar, kendilerine bir amaç ve anlam vermek, bazı sorulara cevap aramak veya saf politik amaçlarla çeşitli isimler altında bir araya gelmişlerdir. Burada ana sorun, insanın kendisi kadar doğal ve vazgeçilmez bir parçası olan kimliği, yani milli, dini, mezhepsel, kültürel özellikleri *değil*, bu özellikleri farklı olan insanlar arasında oluşan farklılık algısı ve bu izlenim altında verdikleri tepkilerdir. Çünkü bu probleme sebep olan ana sebeplerden biri bu farklılıkların *kendisini* sorun olarak görmektir. Ana problem, toplumların birlikte yaşamlarını olabildiğince kozmopolit ve saygılı bir çerçevede sağlamaktır.

2.Nasıl Birlikte Yaşarız?

Birlikte yaşam, her ne kadar doğal bir süreç olsa da, azınlık sorunlarının gitgide arttığı dünyada ve de Türkiye’de birtakım ilkeler çerçevesinde düzenlenmelidir.

2.1. Saygı

Farklı kimliklere saygı duyulmalıdır. Çünkü birlikte yaşamın en önemli şartlarından biri karşılıklı saygıdır. Saygının olmadığı bir toplumda, insanlar sosyalleşemez ve bütün bir halk olamazlar. Çünkü kendi kimliğine, insanlığına ve insanlığından gelen haklarına, varlığına ve egemenliğine⁶ saygı duyulmayan bir kesim, insan topluluğu, o politik organizmaya olan bağlılığını ve dolayısıyla “vatanseverliğini” yitirir. Bu durum farklı grupların birlikte yaşayamamasına ve dolayısıyla toplumsal ve bir sonraki aşamada siyasi bölünmeye yol açar.⁷ Sonuç olarak bir grubun karşı bir gruba saygı duymayarak kültürel veya bir kısmı “genetiğe” dayanan milli veya ırksal özelliklerine göre yargılaması sağlıklı bir toplumsal iletişimin var olmasına engel olur.

Azınlık grubun⁸ çoğunluk ve diğer azınlıklara, çoğunluk grubun ise tüm azınlık gruplarına ve onların tüm kültürel niteliklerine saygı göstermesi ve onları değiştirmeye çalışmaması gerekir. “Tek millet” ,“tek din” gibi toplumu “tek”leştirmeye yönelik çabalar siyasi olarak istikrar ve bütünlük mesajları yaysa da, bu durum “farklı” olana saygısızlıktan ibarettir. Dünyada hiçbir insan aynı doğmaz, ve hiçbir insan aynı olmayacaktır. Kişisel farklılıkların yanında toplumsal farklılıklarla bir bütün olan ülkede tek bir unsuru empoze etmek ve böyle bir birliktelik, “homojen”lik hayali kurmak, günümüzün tıpkı yüzyıllar önceki imparatorluklar gibi heterojen dünyasında toplumun küçük büyük her kesimine saygı göstermemek, ve dolayısıyla onları tanımamaktır.

2.2.Tanımak

Yukarıda üzerinde durduğumuz gibi, toplumun kimlik unsurları ne olursa olsun her kesimi birbirine saygı göstermelidir. Saygıyı, tanımının bir ön şartı olarak görebiliriz. Nitekim bir topluluğun o ülkedeki diğer topluluklardan farklı olduğunu fark ettiğimizi ve buna saygı duyduğumuzu resmi biçimde bildirmek, bu topluluğu tanımaktır. Farklı kültürlerin, milletlerin ülke içindeki varlığının reddedilmesi ise “bütünlük” ilkesini güçlendirmenin aksine ona zarar verecektir, çünkü bir ülke kendisini oluşturan parçaları inkâr ederse, hiçbir zaman tam birlikteliğe ulaşamaz. O farklı kısımların onayını kaybetmiş olur, bu da tanınmayan ve farklılıkları kapatılmaya veya güç kullanılarak değiştirilmeye çalışılan azınlığa o ülkede kalmak ve o ülkeye bağlılık duymak için hiçbir sebep bırakmaz.

⁶ Politik bağımsızlık anlamında değil, grubun kendi içinde karar verme ve bireylerinin kendi kimliklerine sahip çıkma hakkı anlamında kullanılmıştır.

⁷ Ayrılma ve bölünme konusuna bir sonraki bölümde değinilecektir.

⁸ İstatistikî olarak daha az üyesi bulunan milletin, dinin, mezhebin veya kültürün mensupları.

Bu nedenle farklılık sorunun çözümünde bu farklılıkların tanınmasının etkisi de büyüktür diyebiliriz. Çünkü sebebinin anlaşılmadığı problem, ne kadar anlaşmalar, tartışmalar yapılsa da çözülemez.

2.3.Hoşgörü

Bu noktaya kadar sorunu toplumun davranışlarını ele alarak incelemiş olsam da, bireylerin görüş ve anlayışlarının da çözümde büyük etkisi olduğunu eklemek istiyorum. Çünkü bireyin karşısındakini kendi içinde yargılaması, grubu ve toplumu tarafından ona söylenenlerden çok daha etkilidir. Burada farklılıkları algılama şekli yanında vicdanı ve aklında vardığı yargılar ve düşünme şekli, farklılıklara karşı geliştirdiği davranışları oluşturur. Toplumsal birliktelik ve huzur içinse bu düşünme şeklinin saygının yanında mutlaka hoşgörüyü barındırması gerekir. Ancak eklemek isterim ki, bireyin düşüncesinin oluşmasında yönetimin uyguladığı baskılar da etkilidir. Bu nedenle ancak özgürlüklerin (düşünce, konuşma, kendini ifade etme, basın vb.) bastırılmadığı ve özgür bir tartışma ortamının muhafaza edilebildiği bir ülkede hoşgörünün varlığından söz edebiliriz. Çünkü aksi durumda ne çoğunluktan farklı olanlar ortaya çıkabilecek, ne de insanlar “çoğunluğun” çeşitli yollar (baskı,sansür gibi) kullanarak halka empoze ettiği gerçekler dışında mevcut durumu anlayıp *kendi* fikirlerinin sunabileceklerdir.

Bir insanın doğasına ve yaradılışına aykırı olan dini ve inancı zorla taşımasını midesine kötü gelen bir ilacı içip zehirlenmesine benzeten Locke (Locke, 2016, s.38), bana kalırsa bir bireyin doğasına ve ona uygun kimlik özelliklerine hoşgörü gösterilmemesi ile verilen zarara işaret etmek istemiştir.

Aynı şekilde, bir bireyin başka bir bireyin kendisinden farklı fiziksel ile duygusal özelliklerine ve dini inançlarına hoşgörü ile yaklaşması ve anlamamaktan kaynaklanan saldırgan tepkilerden ve “karşısındakini” de kendisi gibi yapma girişiminden vazgeçmelidir. Hoşgörüsüz tavırlar, toplumsal yaşama olduğu kadar insani değerlere de uygun düşmeyen hareketlerdir. Nitekim hepimiz insan ve hepimiz farklıyken, kendi milletini, dinini, ırkını üstün sayıp farklı gördüklerine zarar vermek kimsenin hakları dâhilinde değildir.

Tolere edilmemesi gereken bir şey vardır ki o da bir insana milleti, ırkı, mezhebi, yüzünden sebepsizce nefret içerikli söylem ve şiddet içeren tavırlarda bulunulmasıdır.⁹Bu tavır karşı tepkiyi de getireceğinden ve kutuplaşma giderek büyüyeceğinden bir toplumsal yaşamı anlamsız kılar. Bu tavrı engellemesi ve hangi gruptan hangi gruba yönelik olursa olsun müsamaha göstermemesi gereken kurum ise devlettir.¹⁰

2.4.Haklar, Sivil ve Özel

⁹ Kültürel bir grubu bir bütün olarak aşağılık görmek, “karşıt grup” olarak görüp bu gruba zarar vermeyi amaçlamak da bu kapsama girer.

¹⁰ Sınıflandırmanın kötü sonuçlarından biri de, burada bahsedildiği gibi o grubun her mensubunu bir “tip” düşünerek nefret söylemiyle hareket edip herkesin ayrı bir birey ve özünde insan olduğunu unutmaktır. Bu tarz davranışlarda bulunanlar da zaten tam anlamıyla *insan* olarak görülmemeli, buna bağlı olarak da insana ait bir özellik olan “toplum”a bağlı olarak görülmemeli ve sosyal hayatın içinde bulundurulmamalıdır.

Konunun toplumsal boyutu yanında değinilmesi gereken önemli bir hukuki boyutu vardır. Önceleri ayrı bir hak olarak görülen insan hakları, sonrasında insan hakları içinde sayılmış (Kymlicka, 1995, s.107), ancak bu olumsuz sonuçlara engel olamayınca spesifik gruplara ayrı haklar tanınmaya ve azınlık hakları yaygınlaştırılmaya başlanmıştır.

İnsan hakları ve azınlık hakları arasındaki ilişki önemlidir. İnanıyorum ki insan haklarının azınlık haklarını korumadaki rolünü, kimsenin inancı ve kültürel faaliyetlerinin başka bir bireyin temel haklarına zarar vermemesi ilkesi olarak düşünebiliriz. Bu kapsamda bireysel hak ve özgürlükler dini ve gruplara özel inanç faaliyetlerinin önüne geçmektedir. Bu ilkenin farklı inançların toplumda çatışmaması ve inançların toplumsaldan daha kişisel alana çekilmesi açısından faydalı görüyorum. Ancak eleştirilecek bir yönü var ki, tarih boyunca ezilmiş gruplara yeterli pozitif telafiler sağlanamamakta¹¹, bunun da ötesinde, insan hakları dil, özerk bölge, eğitim dili gibi güncel problemlere cevap verememektedir. Bu nedenle, her grubun ve azınlığın her politik organizma içinde almak isteyeceği yer farklı olduğundan, her duruma özgü çözümler üretilmeli ve dolayısıyla haklar tanınmalıdır. Kendi dilini konuşmak istediği bir özerk bölgede hak iddia eden bir topluluk ile var olan topluma entegre olmak isteyip sadece özgürce kültürel faaliyetlerini korumak isteyen bir topluluk bir tutulamaz. Bu nedenle her ülkede farklı etnik gruplarla ortak bir vatan oluşturmak adına gerekli hukuki düzenlemeler yapılmalı ve grupların kimliklerine özgürce sahip çıkabilecekleri bir hoşgörü ortamı oluşturulmalıdır.

Ancak azınlık hakları verilirken bunun telafi hakları dışında herhangi bir adalet ilkesine ters düşmemesi ve her vatandaşın temel hak ve özgürlüklerinin kısıtlanmamış olmasına özen gösterilmelidir. Bu noktada savunduğum düşünce, her bireyin bir sınıfın üyesi olarak görülmesinden bir halkın parçası olarak görülmesi, pozitif hakların haksızlığa uğramış bir grup olması durumunda devreye girmesidir. Aksi durumda “vatandaşlık” kavramı anlamını kaybedecek, ve sürekli bir bölünme haline girecektir.

3.Küreselleşme ve Belirsizlikler

Ülkelerin heterojen yapıda olmasının yanında, küreselleşme sonucu karşımıza çıkan kıtalar ülkeler arası iletişim kolaylığı gibi unsurlarla dünya vatandaşları birbirlerine yakınlaşmış, kültürler bir araya gelmiş, yerel kültürler ve zenginlikler artık tüm dünyada tanınır olmuştur (klasik Amerikan hamburgerinin yanında Tayland yemeklerinin de popülerlik kazanması gibi). Kymlicka da küreselleşmeden bahsederken azınlıkların kendi kimliklerine sahip çıkabilmek için artık daha özgür olduklarını vurgulamıştır. Peki küreselleşme gerçekten azınlık kimliklerinin korunmasında etkili midir? Başka bir deyişle heterojenliğin korunmasına yardımcı mı olur? Ancak küreselleşme bazı kültürlerin “dominant” olarak yayılmasına sebep olurken azınlık kalanları oldukları gibi bırakmaz mı? Bu anlamda aslında kimliklerin homojenize olmasına sebep olmaz mı?

---

¹¹ Belirli bir süre bazı haklardan mahrum bırakılmış, baskı altında tutulmuş herhangi bir gruba, bu haksız durumun günümüzde doğurduğu sonuçların etkisini azaltmak adına yapılan pozitif uygulamalar: eğitim desteği vb.

Toplumların dünyadaki “baskın” kùltürlere çok fazla maruz kalmaları sebebiyle homojenleşme sebebi gibi dursa da, küreselleşme tam aksi yönünde insanlığa faydalı oluyor. Fikirler, olaylar ve ilerlemeler çok hızlı yayıldığından insanların farkındalığı artıyor. Bunun yanında gelişen iletişim ve bağıllıkla aynı kimliği taşıyan veya taşıdığına inanan insanlar daha kolay bir araya gelip “ortak” kùltürlerini koruyabiliyorlar.¹² Bunun yanında, *farklı* kùltürler hakkında daha derin bilgi sahibi olan diğere dünya vatandaşları, bu kùltürün kendisinin veya mensuplarının korunması konusunda harekete geçebiliyorlar. Bu da beni küreselleşmenin medeniyeti *savunduğu* sonucuna ulaştırıyor. Ek olarak, günümüzde kafada soru işaretleri uyandıran “sınıflandırma” konusunu da ortak bir dünyayı destekleyerek soluklaştırıyor.

İnsanlar ait oldukları veya olduklarını hissettikleri gruplara göre ayrılırlar, aslında sınıflandırılırlar, ister kimlikleri üzerinde olsun ister insanların gözünde. Bu da ister istemez bölünmeyi beraberinde getirir. Önce milliyetçilik akımı ardından da Sovyet Rusya’nın dağılmasıyla başlayan akım günümüzde de azınlıkların ve farklı grupların ayrılıkçı talepleriyle devam ediyor. Bu insanlar, haklı olarak, kendi kimliklerini rahatça yaşamak istedikleri bir ÷lke talep etmiyorlar mı? Ancak dünya üzerinde ÷lke sayısı ve alt kùltür sayısı düşün÷ldükçe, bu taleplerin nasıl düzenleneceğı bir problem haline gelmiyor mu? Üstelik zaten ulus-devlet sisteminin denendiğı bir dönemi uzunca yaşadığımız halde homojen devletin neredeyse bulunmadığı günümüzde bu isteklerin kabul edildiğı takdirde de başarıya ulaşacağı ne kadar doğru? Bu talepler kimlik unsurlarını kullanarak insanların devlet eliyle sınıflandırılıp yabancılaştırılmasını daha da ileri mi götürür? İnsanların grup odaklı hareket ederek politik düzene yaklaşmaları bu sorunun sebepleri arasında mı yer alır? İnsanları kimliklerinden ibaret görmek ne kadar doğrudur?

Şüphesiz sınıflandırma, “dünya vatandaşlığı” ve azınlık hakları ilişkisi ayrıntılı inceleme gerektiren ve en güncel problemlerimizden biridir. Ancak benim burada vardığım sonuç, genelleme bazında bir tavır sergilemektense belirli bölgelerin tarihini, grubun ama o gruptan önce mensubu olan *bireylerin* ne düşündüğünü toplumsal açıdan incelemek gerektiğidir. Bu noktada küreselleşme eğilimi bize birtakım somut ipuçları verse de, insanlığı¹³ ve kimliği ilgilendiren bu paradoksun kesin bir yanıt verilemeyecek kadar duruma, belirli bir vakaya özel olduğudur. Çünkü bu problem, milliyet gibi kimlik unsurlarını nasıl algıladığımız ve insanların kendi kendilerini bu kavramlarla nasıl bağdaştırdığı konusunu yakından ilgilendirir. Bu nedenle saygı, hoşgörü ve herkese hukuk ve sosyal yaşamda eşit bir *vatandaş* olarak

Sonuç

Aşılması gereken sorun insanlar arasındaki kùltürel unsurların da dâhil olduğu farklılıklar değil, bu farklılıkları karşılama biçimidir. Medeniyete ulaşmanın birinci şartlarından biri

---

¹² Anderson’ın tam olarak haksız olmadığı bir nokta olan ve milletlere atfedilen “bağıllık hayal etmek” fikrinden bu noktada insanların kùltürlerinden, yetiştiriliş tarzlarından gelen bu “bağıllığa” sahip çıkmak isteklerini düşündüğümünden bahsetmemeye karar verdim ve düşüncemin bu noktasında bu bağıllığa saygı göstermeyi seçtim.

¹³ “Dünya vatandaşlığı” konsepti düşünülerek kullanılmıştır.

herkese yönelik hoşgörü¹⁴ içinde yaşamak ve karşıt düşünceleri de tartışmanın içine katarak dinlemek, sonucunda da topluma uyacak çözümler üretmektir. Sonuç olarak saygı ve hoşgörü adına yapılmış hukuki düzenlemeler ile azınlık sorunlarını *bastırmamış*, tam aksine özgürlüklere tam olarak olanak tanıyıp bireyleri dinleyerek sorunun köküne inip ülkeye spesifik çözümler üretmiş bir toplum, insani değerleri en zirvede muhafaza etmiş bir toplum olacaktır.

Sınıflandırma problemi ve belirsizliği ise, milliyet gibi kimlik unsurlarını nasıl algıladığımıza ve insanların kendi kendilerini bu kavramlarla nasıl bağdaştırdığı konusunu yakından ilgilendirir. Bu konudan doğan insanları sadece milli, dini unsurlarıyla görmek ve belli bir gruptan insana sadece o grubun tipik mensubu gözüyle önyargılı bakmak gibi problemleri de gözden kaçırmamak gerekir. Bu nedenle saygı, hoşgörü ve herkese hukuk ve sosyal yaşamda eşit bir *vatandaş* olarak yaklaşmak en yararlı çözüm gibi görülmektedir. Çünkü ancak bu yöntemle insanları bu önyargılardan ayırmayı başarabilir ve herkesi o zaman eşit hale getirebiliriz. Özet olarak bu çalışmada vardığım sonuç, farklılık sorununun kimlik unsurlarını içeren önyargı, hoşgörüsüzlük gibi problemlerden oluştuğu ve tüm grupların dilediği eşitlik¹⁵ ile çözülebileceğidir.

---

¹⁴ Farklı her kültür ve inancı bastırmaksızın topluma dâhil ederek dışlamamak, tolerans göstermek.

¹⁵ Kültürel özelliklere göre haksız ayırım, kötü muamele, ırkçılık yapmamak anlamında kullanılmıştır.

Kaynakça

- Anderson, Benedict. Hayali Cemaatler, İstanbul, Metis Yayınları, 2015.
- Aristoteles. Politika, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2014.
- Balibar, Étienne. Yurttaşlık, İstanbul, Monokl Yayınları, 2016.
- Balibar, Étienne ve Wallerstein, Immanuel. Irk Ulus Sınıf, İstanbul, Metis Yayınları, 2013.
- Court, Anthony. Hannah Arendt's Response to the Crisis of Her Times, Amsterdam, Unisa Press, 2009.
- Kant, E. (1784). “Idée d’une histoire universelle au point de vue cosmopolitique”. Traduction de Philippe Folliot.[Online] Available at:
<http://classiques.uqac.ca/classiques/kant_emmanuel/idee_histoire_univ/Idée_histoire_univ.pdf>, [Erişim tarihi: 13.06.2016].
- Kymlicka, Will. Multicultural Citizenship, New York, Oxford University Press, 1995.
- Kymlicka, Will. Politics in the Vernacular, New York, Oxford University Press, 2001.
- Locke, John. Lettre sur la Tolérance, CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016.
- Marcuse, H. (1965). “Repressive Tolerance”. [Online] Available at:
<<http://www.marcuse.org/herbert/pubs/60spubs/65repressivetolerance.htm>>, [Erişim tarihi: 01.07.2016].
- Rousseau, Jean-Jacques. Toplum Sözleşmesi, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2015.